

BUDSKAP FRÅN DEN HELIGE FADERN FRANCISKUS INFÖR VÄRLSDAGEN FÖR FAR- OCH MORFÖRÄLDRAR OCH DE ÄLDRE 2024

"Stöt inte bort mig på min ålderdom" (Ps 71:9)

Kära bröder och systrar!

Gud överger aldrig sina barn, aldrig. Inte ens när åldern stiger och krafterna sinar, när håret blir grått och vår roll i samhället minskar, när livet blir mindre produktivt och riskerar att verka meningslöst. Han ser inte till yttre ting (jfr 1 Sam 16:7) och tvekar inte att välja dem som för många verkar obetydliga. Han kastar inte bort en enda sten, tvärtom. De "äldre" stenarna utgör den säkra grunden som de "nya" stenarna kan stödja sig på för att tillsammans bilda den andliga byggnaden (jfr 1 Petr 2:5).

Den Heliga skrift är i sin helhet en berättelse om Herrens trofasta kärlek. Den erbjuder en tröstande visshet om att Gud ständigt visar oss sin barmhärtighet; alltid, i varje skede av livet, i alla situationer och belägenheter, även i våra svek. Psaltarpsalmerna är fyllda med människohjärtats förundran inför Gud som tar hand om oss trots vår litenhet (jfr Ps 144:3–4); de försäkrar oss om att Gud har format oss alla ända från moderlivet (jfr Ps 139:13) och att han inte ens i döden överger vårt liv (jfr Ps 16:10). Därför kan vi vara säkra på att han kommer att vara nära oss även i ålderdomen, i synnerhet då Bibeln ser åldrandet som ett tecken på välsignelse.

Ändå finner vi i psalmerna också denna hjärtskärande vädjan till Herren: "Stöt inte bort mig på min ålderdom" (Ps 71:9). Det är ett hårt uttryckt, till och med rått. Det får oss att tänka på Jesu extrema lidande när han på korset ropade: "Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?" (Matt 27:46).

I Bibeln finner vi alltså både vissheten om Guds närhet i varje livsskede och rädslan för att bli övergiven, särskilt i ålderdomen och i smärtans ögonblick. Det är ingen motsägelse. När vi ser oss omkring är det inte svårt att se hur dessa uttryck speglar en i högsta grad verklig och uppenbar verklighet. Alltför ofta är ensamheten en bitter följeslagare i våra egna, de äldres och mor- och farföräldrars liv. Jag fick bli varse om det många gånger då jag som biskop av Buenos Aires besökte ålderdomshem – och insåg hur sällan de boende fick besök: vissa hade inte sett sina kära på månader.

Orsakerna till ensamheten är många: i många länder, särskilt i de fattigare, lämnas de äldre ensamma då barnen tvingas emigrera. Eller ta de många konflikterna i världen: hur många äldre

blir inte ensamma till följd av att männen – både de unga och de fullvuxna – kallas in till strid och kvinnorna, särskilt mammorna med små barn, lämnar landet för att sätta sina barn i säkerhet. I städer och byar som härjats av krig finns många gamla och äldre kvar, de enda tecknen på liv i områden där övergivenhet och död tycks härska. På andra håll i världen förekommer fördomar mot de äldre, man tror att de använder trolldom för att stjäla de ungas livsenergi. Om för tidig död, sjukdom eller olycka drabbar en ung person skylls det på en äldre person. Föreställningen är djupt rotad i vissa lokala kulturer – och är källan till fientlighet mot de äldre. Detta är ett tänkesätt som måste bekämpas och utrotas. Det utgör en av de grundlösa fördomar som den kristna tron har befriat oss från, men som underblåser en bestående generationskonflikt mellan unga och äldre.

Om vi tittar noga kan vi upptäcka att den här anklagelsen om att de äldre "stjäl framtiden från de unga" finns lite överallt. Den förekommer, i andra former, även i de mest utvecklade och moderna samhällen. Ett påstående som vinner mark är den om att de äldre skulle vara en börda som tynger ner de unga med kostnader för det stöd och hjälp de behöver och på så sätt tar resurser från samhällsbygget – och följaktligen från de unga. En verklighetsuppfattning som är förvrängd då den utgår ifrån att de äldres överlevnad hotar de ungas överlevnad och att för att gynna de unga är det nödvändigt att försumma eller till och med avskaffa de äldre. Denna motsättning mellan generationerna är en villfarelse. Den är den rådande konfliktkulturens förgiftade frukt. Att ställa de unga mot de äldre är oacceptabelt och manipulativt: "Det väsentliga är att bejaka livets olika åldrar och se dem som en enhet, detta är den verkliga referenspunkten för att kunna förstå och värdera mänskligt liv i dess helhet" (Katekesen den 23 februari 2022).

Psalmen där man bönfaller om att inte bli övergiven på sin ålderdom ger uttryck för en konspiration som omgärdar de äldres liv. Ordvalet skulle kunna uppfattas som överdrivet om inte för det faktum att det inte är några tillfälligheter som gör att äldre överges och lämnas ensamma, något som uppfattas som oundvikligt. Det är i själva verket resultatet av olika medvetna val – politiska, ekonomiska, sociala och personliga. Val där man bortser från varje människas oändliga värdighet, "en värdighet som består under alla omständigheter, tillstånd eller situationer som människan någonsin kan hamna i" (Deklarationen Dignitas infinita 1). Det är sådant som händer när man förlorar blicken för människovärdet och personer betraktas som kostnader, i vissa fall för höga för att betala. Än värre är att de äldre själva ofta underordnar sig detta tänkesätt, börjar betrakta sig själva som en börda och känner att de borde stiga åt sidan.

Samtidigt söker många kvinnor och män i dag sitt personliga förverkligande i ett liv som är så autonomt och oberoende av andra som möjligt. Att tillhöra en grupp eller en gemenskap ses inte längre som särskilt viktigt, i stället firas individualismen. Övergången från "vi" till "jag" är ett av vår tids mest framträdande tecken. Familjen, det främsta argumentet mot idén att var och en kan rädda sig själv, är bland de första sociala institutionerna som faller offer för individualismens kultur. När man blir äldre, ju mer krafterna sinar, avslöjas individualismens illusion för vad den är. Plötsligt upptäcker man att man behöver hjälp - men nu är man ensam, utan stöd, utan någon att lita på. En sorglig upptäckt som många gör när det väl är för sent.

Ensamhet och bortsortering har blivit ett återkommande inslag i det nutida sociala landskapet. Orsakerna är flera. I vissa fall handlar det om en planerad exkludering, ett slags sorglig "social konspiration"; i andra handlar det om individens egna beslut. Ibland lider individen men försöker dölja det genom att ge sken av att man gjort ett fritt och självständigt val. Mer och mer har vi "förlorat känslan för broderskap" (Encyklikan Fratelli tutti 33) och har svårt att ens föreställa oss en annan verklighet.

Hos många äldre kan vi se samma känsla av uppgivenhet som beskrivs i Ruts bok, i berättelsen om gamla Naomi som efter makens och sönerns död uppmanar de två svärdöttrarna, Orpa och Rut, att återvända till sitt gamla hemland (jfr Rut 1:8). Naomi – precis som många äldre idag – fruktar att bli ensam, men kan ändå inte föreställa sig att det finns några andra möjligheter. Som änka är hon medveten om att hon i samhällets ögon är mycket lite värd och är övertygad om att hon är en börda för de två unga kvinnorna som, till skillnad från henne själv, har hela livet framför sig. Därför tror hon att det är bättre att stiga åt sidan och uppmanar de unga svärdöttrarna att lämna henne och bygga sin framtid någon annanstans (jfr Rut 1:11-13). Det hon säger är ett koncentrat av rådande sociala och religiösa konventioner som ter sig oföränderliga och som beseglar hennes öde.

Den bibliska berättelsen visar två olika reaktioner på Naomis uppmaning och två olika förhållningssätt till själva ålderdomen. En av svärdöttrarna, Orpa som också älskar Naomi, kysser henne ömt men accepterar det som också för henne verkar vara den enda möjliga lösningen - och går sin väg. Rut däremot väljer att inte lämna Naomi och säger: " Tvinga mig inte att överge dig" (Rut 1:16).

Rut är inte rädd för att utmana sedvänjor och invanda tankemönster. Hon känner att den äldre kvinnan behöver henne och stannar modigt vid hennes sida i vad som kommer att bli början på en ny resa för dem båda. Rut lär oss alla som har vant oss vid tanken att ensamheten är vårt oundvikliga öde att det är fullt möjligt att besvara en vädjan "Överge mig inte" med ett "Jag

kommer inte att överge dig". Rut tvekar inte att omkullkasta det som verkar vara oåterkalleligt: att leva ensam behöver inte vara det enda alternativet! Det är ingen slump att Rut – hon som stannade vid den äldre Naomis sida – är en förmoder till Messias (jfr Matt 1:5), till Jesus och Emmanuel, den som är "Gud med oss", den som ger Guds egen närhet och gemenskap till alla människor i alla åldrar och livssituationer.

Ruts frihet och mod uppmuntrar oss till att välja en ny väg. Låt oss följa i hennes fotspår. Låt oss ge oss ut på resa tillsammans med den här unga utländska kvinnan och den äldre Naomi, utan att vara rädda för att ändra våra vanor och se en annan framtid för våra äldre. Låt oss uttrycka vår tacksamhet till alla de människor som, ofta till priset av stora uppoffringar, följer Ruts exempel när de tar hand om en äldre person eller helt enkelt dagligen står vid sina släktingars eller bekantas sida när dessa inte längre har någon annan. Rut som valde att stanna vid Naomis sida blev sedan välsignad med ett lyckligt äktenskap, en familj, ett nytt hem. Så är det alltid: om vi stannar kvar vid de äldres sida och erkänner deras unika roll i familjen, samhället och kyrkan kommer vi själva att få erhålla många gåvor, mycket nåd, många välsignelser!

På den här fjärde världsdagen som tillägnas de äldre låt oss visa vår ömma kärlek för våra far- och morföräldrar och äldre medlemmar av våra familjer. Låt oss tillbringa tid med dem som känner sig missmodiga och inte längre hoppas på möjligheten till en annan framtid. I stället för den själviska inställningen som leder till ensamhet och övergivenhet, låt oss uppmärksamma det öppna hjärtat och det glada ansiktet hos de män och kvinnor som har modet att säga "Jag kommer inte att överge dig" – och själva välja en ny väg.

Till er alla, kära far- och morföräldrar och äldre personer, och till alla som står er nära, sänder jag min välsignelse åtföljd av mina böner. Och jag ber er, snälla, glöm inte att be för mig.

Rom, Lateranbasilikan, 24 april 2024